

O CANTEIRO

Din algúns que este mestre tivo un fillo (mágoa del, meu mozo!) que deprendeu o oficio, e dende neno soubo manexar como canteiro a maceta e os picos, escoller a boa pedra de gran, non salitrosa, nin pizarrenta, e poñer en cada parte da obra aquela clase que mellor lle aquecera. E o pai fóralle dando algúns choios e fixéraos de boa labra e mellor xeito.

Fixo unha casaña, como non hai outra na nosa terra, clara, limpa e da mellor pedra do Ulló (que a fora buscar ben lonxe), co seu patín e a súa solaina, todo sinxelo e sen arriveques: pedra encoira, onde o sol non xoga con estrañas tallas, nin as augas caen en fervenzas por grandes retallos; casa quente no inverno e no verán fría, amparada dos ventos, asoellada á raxeira dos seráns do inverno, feita para domear os horizontes e para termar das

Xosé Sesto

ventanías, onde cada cousa ten o seu canto e non poidera ter outro.

O mozo coñecía, como os bois, a vida labrega, e como o ferro a pedra de gran. Non era home lido, tiña gosto polas artes dos vedraños e sabía o posto de cadaquén dos seus devanceiros no xogo dos tempos. Pero antre todo o que en Compostela lle falaba da súa artesanía, tiña en agarimo, cal se fora seu, aquel fastial do Paraíso, abafado polas novas obras, aquela portadiña, ordenada como unha xornada de traballo, que contaba a creación do mundo e a vida leda dos primeiros pais.

E un día en que tornou á vila, viu que os oficiais do taller do seu pai, andaban a desfacer o portal románico para ergueren unha nova fachada ao gosto de Don Ventura Rodríguez. O mozo, ollando guindar as vellas pedras, esterrexeuse de espanto, comenzou a falar sen siso, e fuxiu maldicindo a Compostela, cara as terras altas onde as pedras cabaleiras compoñen fantásticas arquitecturas.

Din que morreu guindado polas estradas, falando sempre daquela Porta do Paraíso que desfixeran, a procurar entre os santeiros da aldea quen lle soubera poñer o corpo a unha cabeciña que collera no chan da Azabachería. Dáballe a tolemia por debuxar estrañas figuras nos areais e na poeira dos camiños, e mantiñase das codias que lle daban nas rectorais, onde pedía sempre anacos de papel, para debuxar unha nova porta para a igrexa do Señor Santiago, unha porta feita con grandes chantos, dispostos como as ceibes penedías.

Na aldea onde morreu, o crego puxo sobre a cova a cabeciña románica que o antigo mestre canteiro traguía sempre consigo.

Fíxome rir o coidar que aquel cachirulo campaniforme puidera chamarse Sofia. Como se o adiviñase, levoume, de novo, a un tempo xurdio e lonxano:

—A unha oliña ben xeitosa heille poñer o nome da miña moza... cando a teña.

PUCARIÑOS

Puxeran na Exposición o remedo dunha telleira. Non tiña o frescor da adega terreña onde o rapaciño traballaba a cotío. Tampouco aquí traballaba de arxel, co pé espido na roda: calzárano e puxéranlle un fato novo, moi señorito. Pero el facía o seu mester coma se estivese en Bamio, co mirrar lonxano, e, rematada a peza, deixábaa na táboa, cun xeito litúrxico, de oferente. Ían saíndo, moldeadas da súa man, na pasta da cor do mel, púcaros, cuncas, oliñas... O canivete, sen ferilas, engadía esas liñas que abundan para facerlle un espírito distinto a cada cousa. E a man, agarimando, era como unha beizón para elas.

—Póñolles nomes... Anque logo xa non as vexa máis e non poda chamalas por eles...

—¿Que nomes?

—Eu que sei: nomes de veciños, de lugares, de paxaros... e tamén do cine.

dor que deixou K.O. ao contrario anque el quede coa dentamia desfeita. Porque Rita de Breixo no é tendeira nin taberneira, nin carteira, é... latricante. Latricar nunca foi un negocio, é unha arte. Emporiso podedes atopala aquí, entre os "artistas aldeáns".

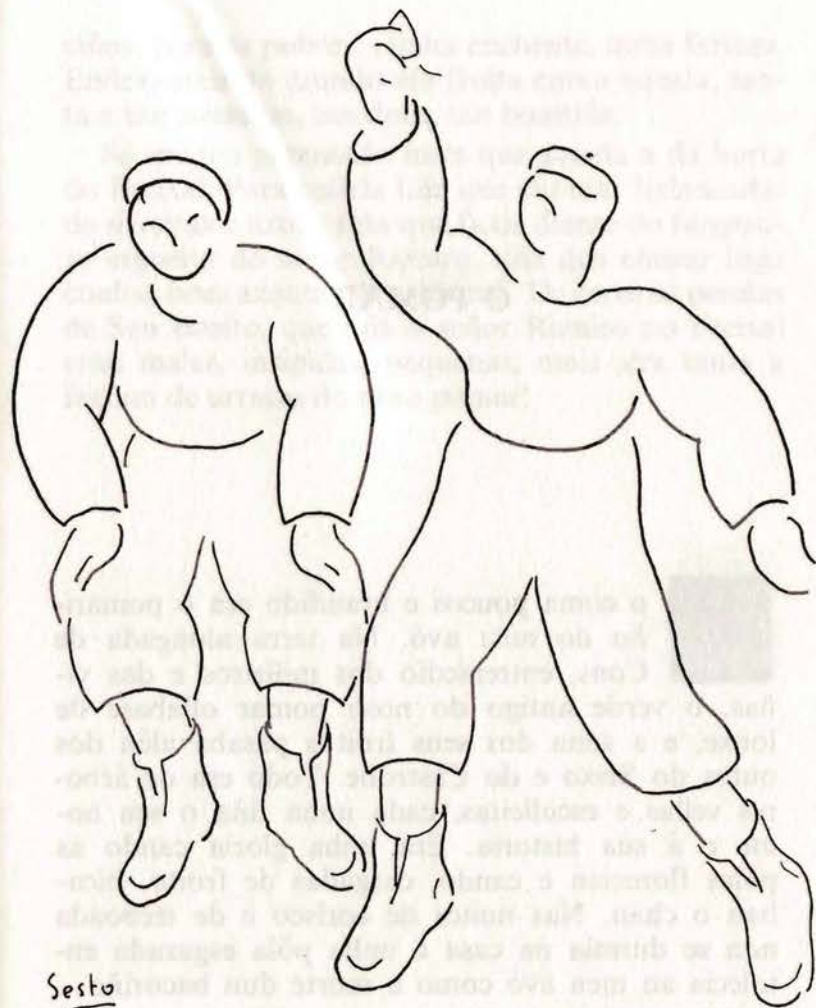
A TENDEIRA

Rita de Breixo ten un bo pasar: trinta ferrados de sembradura, a devesa da Regueira e uns quinhóns no monte. Ten dúas vacas, tres porcós e moito avecí, viño para unha anada, millo para dez meses, patacas a correr... O fillo mándalle cartos; ela empétaos ben empetados para baixar logo á vila para metelos no Banco. Escasí, Rita de Breixo ten tenda. Tenda de todo, con taberna e con cartería: "Viños e comidas por Marcial Gómez (Viúva)". Traballa, anda estarricada, non ten día de vagar, e perde, todos saben que perde moito no choio. Pero non o deixa; cando o deixe, morre. E, xa velliña, no mostrador, terma das mulleres que relean por un peso de unto ou por un carrete de cadeneta. Deféndese, latrica, fai contas, demostra, convence, aldraxa á regateira, berra, rifa,... pero ela vende o unto e o carrete, e cando colle os cartos, anque perda, ten a risada do boxea-

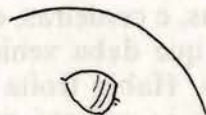
VINGANZA

eu pai tróuxome un trompo de Santiago; o pai de Chisco mercoulle un pito na feira de Bandeira. Chisco e máis eu non podíamos andar a ben. Un serán, Chisco rachou dun coco o meu pandiote pola curucha e a miña man crebou o pito que Chisco levaba nos labios. Ao saír da escola rifamos carraxentos. Chisco caritoume; veu meu pai e mallou en Chisco. Aquela noite porque Chisco tiña un pito e eu un trompo caeu morto meu pai, cabo da Bubeleira.

Sesto

Castelao

FESTAS

odos os anos degaraba aquel día, todos os anos aquel día choraba. Polo vieiro do ano, choutaba de festa en festa a ledicia do meu peito novo aínda, e na festa grande, cando tiña de escomenzar a choutar de novo, choraba sempre.

Diante min tiña todos os brinquedos, todas as languoadas que pedira, e aínda así choraba, porque chegara a telas. Foron dous, tres, catro anos de chorar na ledicia con saudade; deste xeito chegou un ano en que non tiveron xoguetes, e chorei na mágoa. Mais dígovos de certo, que nas miñas coitas tiña unha morna ledicia pola saudade dos tempos en que chorei sen ter por que chorar.

O NOME DELA

Fora o meu amor de neno. Un amoriño devanceiro, imposible, alonxado un día na borralla dos anos. Fora o nidio querer que agroma denantes que a ventanía da vida traía deica nós tanta feitura, tanto engado, tanto degoiro... para que os chamemos con nome de amores.

Foise. I eu funlle fiel. A miña testemuña sería ben estraña:

—Non hei chamar co nome dela a ningunha rapaza que o leve.

E dende entón, ás que o levaban: ¡Escoita!, ¡Ti!, ¡Oe!, ¡Nena! Cantos xeitos de alcumalas, para non dicilo.

Coidaredes que o rompín por un novo namoro, un namoro na súa sazón. Nin por penso. Foi tamén de neno. Cunha amiguiña. Aquela cativa que tiña unha bicicleta. Fun pedirlle que ma emprestase. E

Castelao

chameina por aquel nome, que era tamén o nome dela. E digo unha "amiguiña" e non escribo aquí como se chamou aquel meu primeiro amor, por gardar siquera neste intre o voto que, por tan pouca cousa, quebrei entón.

O detalle enriba, de que o escribiu, honra! (10)
 O Sr. Xosé Filgueira Valverde, para lembrar-
 lle.

Concluído que o escribiu por un certo amor,
 no entanto, na súa época. Non por pouco. Foi tamén
 de novo. Cunha amiguiña. Aquele certo que foi
 unha moza. Foi pechillo que me impresionou. E